

HACOVINY I, 1995/84, 8.4. / 13

Městské divadlo v Mladé Boleslavi má rozmanitý repertoár, a to také díky hostujícím souborům. Ve vlastní »režii« uvádí na Malé scéně Ionescovu komediální hříčku Lekce, která má blízko k divadlu grotesky, nonsensu a černého humoru. Hra sama je na první pohled prostá: v jednoduše zařízené pracovně dostává poněkud naivní žákyně »lekcí« od stárnoucího profesora, zatímco iniciativní hospodyně co chvíli přichází zkontrolovat, jak výuka probíhá. Na první pohled celkem jasná situace vyvolává řadu zajímavých témat. Jednoduchý »příběh« se stává mnohoznačným podobenstvím o dnešním světě. Na jevišti diváci uvidí Renatu Nechutovou, Ludka Jiříka (na snímku) a Ivanu Cochlarovou. Režijně nastudoval T. Q. Hung.

Dvakrát klasik absurdního divadla

Radmila Hrdinová

V rámci festivalu mimopražských scén České divadlo 1995/96 se hrály v Praze dvě hry klasika absurdního divadla Eugena Ioneska: Plešatou zpěvačku přivezlo Divadlo Petra Bezruče z Ostravy a Židli Západočeské divadlo z Chebu.

Plešatou zpěvačku, která měla premiéru v roce 1950, napsal Ionesco pro pobavení hrstky přátel, ale nakonec v pařížském Théâtre de la Huchette dosáhla více než 11 tisíc repríz. Hra je podle autora inspirovaná banalitou anglických konverzčních frází. Dialogy dvou manželských dvojic ztrácejí od počátku oporu v tradiční logice, poměřují význam slov jejich životní pravděpodobností, až se rozpadají v pouhé zvukomalebné shluky slov a slabik. Ioneskovo hravé vzepření se realitě

vyjadřuje komunikační chaos dnešního světa s překvapivou přehledností.

To dokázal i ohlas přeplněného hlediště Divadla v Reznické, které v několika málo minutách dokonale rezonovalo s Ioneskovým absurdním jazykem. Inscenace v režii Josefa Janíka podtrhla vzdálenost Ioneskova dramatu od reality výtvarnou stylizací bohatě zdobených kostýmu, záměrně rezignujících na pohlaví, čas a prostor umělého světa hry (výprava Marta Rozskopfová).

Dvojice Smithových (Vítězslav Kryške a Danuše Ondráčková) i Martinových (Daniel Zaoral a Alena Sasinová – Polarczyk) je herecky vyrovnané kvarteto, které sází slova jako trumfý s libostí virtuózních hráčů bridže. Dialog pana a pani

Martinových, sledující okamžik, kde se mohli potkat, od kupe ve vlaku až do společné postele, byl ukázkou skyostného hereckého duelu, podobně jako žovialně ostýchavý Velitel požárníku (Jan Odl), vyprávějící s obžerným zaujetím své bizarní anekdoty. Groteskní nadsázka s přesně dávkovanou britsky chladnou rezervovaností vystupňovala logické nonsensy Ioneskových dialogů do dráždivé divadelního účinku.

Těžší úkol měla před sebou dvojice hereč z Chebu, protože text Židli postrádá divácky přitažlivou lehkost Plešaté zpěvačky, od počátku se jeho grotesknost lomí vsudypřítomným stnem smrti. Pavel Marek (Štafeček) a Radmila Urbanová (Štafenka) volili cestu od detailu k celku – od minuciozního vyhrava-

ní štafečké žvavosti s ulpíváním na nepodstatném detailu k rostoucímu tempu opojení z vlastní důležitosti a velikosti, v němž postupně opouštěli detailní štafečkovou stylizaci, aby se k ní oblořkem v závěru vrátili.

Praždnota jeviště zaplňujícího se stále rostoucím počtem židli a fiktivních hostí metaforizovala prázdnotu života štafečké dvojice, nafouklé očekáváním příchodu Rečníka, jenž vysloví jejich Poselství. Výklad, který zvolila režie Pavla Pecháčka, je v řadu hry: přichází bílá stylizace Smrti, která svůj blábol doprovodí ironickým sklebem.

Dvě inscenace Ioneskových her ukázaly dvě užitečné skutečnosti, jednak životnost Ioneskových absurdních textů pro dnešní jeviště, jednak fakt, že na tzv. oblasti se dělá velmi dobré divadlo. Nevím, které poznání je cennější.

PRÁVO E, 1996/45, 22.2./10

Plešatá zpěvačka se na českých jevištích češe různě

»Co plešatá zpěvačka?« zeptá se při odchodu ze scény upovídaný velitel požárníků a dostane se mu odpovědi: »Češe se stále stejným způsobem.« To je poprvé a naposled, co v erbovním díle absurdního dramatu, **Ionescově PLEŠATÉ ZPĚVAČCE**, padne zmínka o postavě, podle níž je pojmenováno. Na našich scénách se tato hra »češe« už přes třicet let, a to různými způsoby a také s různým ohlasem. Hostování **ostravského Divadla Petra Bezruče** na pražské přehlídce České divadlo 1995/96 teď umožnilo zajímavé srovnání dvojího přístupu k Ionescovu textu, neboť v současné době je také na repertoáru pražských konzervatoristů v Žižkovském divadle T. G. Masaryka.

Kongeniální český překlad **Jiřího Konůpka** nastudoval u Bezručů režisér **Josef Janík** ve výpravě **Marty Roszkopfové**. Inscenace je jen dalším dokladem, jak znamenitou miniaturou Ionescův text stále je. Čím obyčejnější a »normálnější« bude jeho scénická podoba, tím účinněji vyjde celá jeho absurdnost. Není třeba tomu ničím »pomáhat«. V Ostravě však neodolali nutkání věc zatraktivnit a dát obecenstvu markantně znát, že se o absurditu jed-

ná. Až polopatisticky to zdůrazňují stylizované momenty v aranžmá a především kostýmní řešení – služka Máry je Sherlock Holmes od buřinky až po ty housle, hostitelský pár manželů Smithových je dědkovsky olysalý, v županech a nočních košilích, a naopak hosté, pán a paní Martinovi, mají podobu barokních dam ověšených šperky, s péry ve vlasech, a dekorativností připomínají styl Josefa Jelfínka. I bez tohoto vnějšího dotažení by však právě tyto manželé byli nejúspěšnějšími rolemi hry. On (**Daniel Zaoral**) ležérně samozřejměj, ona (**Alena Sasínová-Polarczyk**) trochu ordinérní a přidrzlá. Jejich vstupní dialog, při němž se rozvzpomínají, odkud se mohou znát, a postupně dospívají k poznání, že spolu už řadu let žijí ve šťastném manželství, je už od autora jedním z vrcholných míst hry. Celkově má Janškovo nastudování lehce postmodernistické ladění, které si s Ionescem nijak neprotiřečí.

DiK neboli Divadlo Konzervatoře v Praze uvádí Plešatou zpěvačku v režii **Václava Tomšovského**. Výtvarník **Hynek Hanák** mu k tomu navrhl jednoduchou, ale příhodně řešenou scénu z no-

vinami polepených rámu. To spolu s civilním oblečením postav napovídá, že absurdita nebude hledána ve vnějších prostředcích, ale ve vrstvení nonsensových replik a situací. Inscenace je úspěšná všude tam, kde se jí podařilo tuto zásadu zachovat, kde pod bezesmyslným textem cítíme plynulost dialogu. Naopak v místech, v nichž je z pocitu absurdity rozehrávána každá replika zvlášť, hrozí nebezpečí formálnosti. Stříhy stylů mezi jednotlivými replikami nesvědčí tempu představení, naopak střídání různých stylů ucelených dialogových sekvencí ano. Vždyť Ionesco byl k napsání Plešaté zpěvačky inspirován konverzačními příručkami cizích jazyků, tudíž jeho textu sluší konverzační švih! V představení DiK se s těmito nároky nejlépe vypořádali **Radek Valenta** jako intelektuální pan Martin, **Jan Teplý ml.** jako velitel požárníků a **Kateřina Lojdrová** v nadmíru úspěšném záskoku v roli služebné Máry. Je radost sledovat, s jakou chutí se nastupující herecká generace Ionescovy hry chopila, a stejně radostné je pozorovat, s jak živou odezvou se text setkává u mladého publika, které do Žižkovského divadla převážně chodí. (vš)

ZN 6151 17.5.1996: 13

Svoboda, r. 5, 1995, č. 17, 20. 1., s. 78

STRANA 18 / KULTURA • SVOBODA / 20. LEDNA 1995

Tragické poznání ztráty všech jistot, které je jedním z motivů vzniku „absurdního divadla“ (působivě odrážejícího absurditu vykořeněného života a samé lidské existence) – to všechno stále i po letech rezonuje s našimi současnými zkušenostmi. Proto se hry tohoto typu stále těší občasnému zájmu našich dramaturgů. Nejčerstvěji se tak děje v Divadle Petra Bezruče v Ostravě, kde v pátek 20. ledna 1995 v 19 hodin je připravována režisérem Josefem Janíkem premiéra inscenace hry Eugena Ionesca „Plešatá zpěvačka“ (*La Cantatrice chauve*). Autorkou scénické a kostýmní výpravy je Marta Roszkopfová. V překladu Jiřího Konůpka se s textem této známé hry seznámíme prostřednictvím V. Kryškeho, Danuše Ondráčkové, Dana Zaorala, Aleny Sasínové-Polarczyk, Věry Janků a Jana Odlu. Hraje se v komorním prostoru tzv. „Márnice“ v budově DPB, tř. 28. října 120, Ostrava I.

Společenským patronem premiéry je ing. Jindřich Křištof – ředitel Teplotechny, a. s. Na snímku Tomáše Čvančary D. Ondráčková a V. Kryške. (kl)

Plešatá zpěvačka z vitríny školního kabinetu

Požárník se ptá: "A mimochodem, co plešatá zpěvačka?" A paní Smithová odpovídá lapidárně: "Češe se stále stejným způsobem." Více zmínek o plešaté zpěvačce ve hře, které dala jméno a jež právě před pětačtyřiceti lety spustila éru absurdního dramatu, není. Náhodná replika, paradoxní odpověď.

Pocit absurdity lidského života provází svým způsobem divadelní umění od té doby, co je. Ale vždy to byl jen pocit, tušení, chvilkový zážitek. Až autor Plešaté zpěvačky Eugene Ionesco a jeho velcí soupeřníci prohlásili absurditu za životní princip. Původně intelektuálské hledisko považované za svého druhu krajní stalo se za čtyři desetiletí takřka obecným duchovním majetkem. Ovšem režisér Josef Janík

si patrně nevybral Plešatou zpěvačku pro svou inscenaci v ostravském Divadle Petra Bezruče proto, aby obecně konstatoval současnou absurditu. Svou prací jako by se spíš vracel ke klasičtému a připomněl kořeny toho, co kdysi Ionesco postihl koncentrovaně a přehledně.

Janíkova inscenace míří totiž k prazákladům. Snad proto jsou Smithovi a Martinovi - dva manželské páry, mezi nimiž se Plešatá zpěvačka především hraje - scénografkou Martou Roszkopfovou pojati jako "živoucí zkameněliny", jako sama koncentrovaná absurdita určená k prohlídce v muzeu. Bizarní dámské šaty a dlouhé šedivé vlasy Smithových (Vítězslav Křiška a Danuše Ondráčková) i Martinovi (Daniel Zaoral a Ale-

na Sasínová-Polarczyk), kteří připomínají strašidla ze Spessartu, se dobře hodí k divadelnímu prostoru takzvané Márnice. Pro ne více než čtyřicet diváků (tentokrát usazených ze tří stran) v něm Ostravští začali uvádět některé své inscenace.

Služebná Smithových (Věra Janků) chodí v jakési sufražetské stylizaci, Požárník (Jan Odl) až na velkou hasičskou přílbu připomíná svým kostýmem Kašpárka. Hodně stylizovaných pohybů a postojů oživených akcentovaným erotismem zvláště paní Martinové, která dobře ví, jak zacházet s hasičskou stříkačkou. Do toho Ionescovy dialogy, které prý kdysi vzaly původ v překvapivých sděleních jazykových učebnic, nekomunikativní pro-

mluvy, paradoxní pravdy v tu ránu zrazované paradoxními nepravdami. Anekdoty, v nichž není kouska vtipu než ten, že v nich žádný vtip není. A kyvadlo pendlovek, kdysi symbol poklidu měšťanské domácnosti, v Ionescově podání ovšem symbol totální vychýlenosti. Ty hodiny si bijí, jak chtějí a kolik chtějí.

Janíkova inscenace má zřetelnou stylizaci a v jejím rámci dobré herecké výkony. Koncentrací absurdity však jako by ji odsoudila do vitríny školního kabinetu. Není právě dnes i na divadle její místo spíše ve vyšlapaných hačkůrkách a usměvavé dobromyslnosti tepla našich domovů?

VLADIMÍR PROCHÁZKA

*Autor je redaktorem
Divadelních novin*

Divadlo Petra Bezruče Ostrava - Eugene Ionesco: Plešatá zpěvačka. Překlad Jiří Konůpek. Režie Josef Janík, výprava Marta Roszkopfová. Premiéra 20. ledna 1995.

Plešatá zpěvačka u „Bezručů“

PŮL STOLETÍ PO PAŘÍŽSKÉ PREMIÉRE V OSTRAVĚ

Je nesporné, že absurdní dramatika není rozhodně záležitostí masového konzumu. Vyžaduje diváka připraveného, který je ochoten vnímat nezvyklost formy sdělení jako nezbytnou součást estetického zážitku. V opačném případě nemůže dojít k vzájemnému pochopení jeviště hledištěm a snaha interpretů „vyšumí do prázdna“ (pokud nedá divák najevo svou nespokojenost pádnějším způsobem). Není tedy divu, že se jeden ze zakladatelských titulů tohoto žánru, „Plešatá zpěvačka“ Eugéna Ionesca, dostává do Ostravy bezmála půl století po své pařížské premiéře. Dramaturgický výběr se tedy zaměřil k počátkům tvorby známého dramatika rumunsko-francouzského původu, kdy jeho tvorba ještě nenese později tak charakteristické znaky apokalypticky vyhocené tragiky. Umožňuje naopak nazírat realitu více prizmatem grotesky, sice poznamenané existenciálním prožitkem vykořenění, ale nicméně umožňující vícerozměrné inter-

pretační možnosti. Tedy postup, kombinující rigorózní interpretaci vlastní lexikální ekvilibristiky absurdní hry s prvky dadaisticky pojímaných situací. Zcela v intencích autorových, který říká, že „text nesmyslný, absurdní, dramatický... lze interpretovat i po způsobu klauniády: fraška jen zdůrazní tragický smysl hry“.

Touto cestou se také vydali realizátoři této jednoaktové hry v ostravském Divadle Petra Bezruče – režisér Josef Janík a výtvarnice Marta Roszkopfová. Posílili groteskní rovinu představení. Nedopustili však uvolnění subtilních stylotvorných vazeb absurdního textu, ani laciné nadbíhání divákovi. Ten je i tak nucen dešifrovat dramatikovo sdělení – a pokud by zůstal jen při vnímání komické roviny předváděného – byl by nutně více než dezorientován. Nesporným „oříškem k rozlousknutí“ jsou herecké party. Manželé Smíthovi (Danuše Ondráčková a Vítězslav Kryške), manželská dvojice Paní Martino-ová (Alena Sasínová-Polarczyko-

vá) a Pan Martin (Daniel Zaoral), služebná Máry (Věra Janků) a Velitel požárníků (Jan Odl). Sdělit divákovi smysl autorova poselství bez logicky strukturovaných souvětí, znamená přesně dodržovat až rituální formu mluvního projevu i pohybových kreací a jakýmsi „šestým smyslem“ vdechnout svému jednání (přes všechna daná omezení) výrazný punc samozřejmosti. O poznání přesvědčivěji se to daří dvojici A. Sasínová-Polarczyková – D. Zaoral. Ovšem i D. Ondráčková a V. Kryške podávají výkon hodný obdivu. Výrazným překvapením je nevidaně ukázněný ve své barvitosti přesný výkon Jana Odla. Jeho herectví dozrálo do charakterizačních poloh, které se markantně uplatní vždy, když k tomu dostane potřebný prostor.

„Plešatou zpěvačkou“ opět předvedl režisér Josef Janík, že dokáže všechny žánrové dramatické osnovy naplnit tvarově přesným svébytným viděním.

LADISLAV KNIŽÁTKO

Z inscenace hry „Plešatá zpěvačka“ v DPB. Na snímku Jan Odl (Velitel požárníků) a Vítězslav Kryške (Pan Smíth).
Foto: TOMÁŠ ČVANČARA

Svoboda, r. 5, 1995, č. 29, 3. 2, o. 18